

країнами, які цю інформацію використовують. В світі формується інформаційна нерівність, починається контроль за процесами поширення інформації, її дозуванням.

У випадку ігнорування вищезазначених процесів, можна прогнозувати втрату інтелектуального суверенітету держави, зі всіма наслідками та перспективами економічного розвитку. Процес примітивізації світосприйняття, підміна культурної ідентичності і, як наслідок, поглинання людини, як особистості, відбувається саме тоді, коли Ви читаете цю статтю.

Література

1. Скакалюк О. О. Формування і розвиток інформаційно-освітнього середовища сучасного навчального закладу / О. О. Скакалюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2014-alyansnauk/pe4_sakalyuk.htm.
2. Державна служба статистики України: кількість користувачів інтернет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zv/az/az_u/az0119_u.htm.
3. Kantar TNS представила исследование интернет-аудитории Украины: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itc.ua/news/kantar-tns-predstavila-issledovanie-internet-auditorii-ukrainyi-globalnoy-setyu-polzuetsya-uzhe-70-vzroslyih-ukraintsev-s-pomoshhyu-mobilnyih-ustroystv>.
4. Гуревич Р. Інтернет і його соціальні мережі в сфері освіти: напрями використання / Р. Гуревич / Зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» – С. 52-56. – Режим доступу: http://ubgd.lviv.ua/konferenc-/kon_ikt/plen_zasid/Gurevuch.pdf.
5. Мороз С. А. Німецька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ / С. А. Мороз, В. М. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2016. – №2. – С. 87–96.
6. Градосельская Г. В. Сетевые взаимосвязи в профессиональном сообществе социологов: методика контентаналитического исследования биографий / Г. С. Батыгин, Г. В. Градосельская // Социологический журнал. – 2001. – № 1. – С. 156-163.
7. Войскунский А. Е. Метафоры Интернета / А. Е. Войскунский // Вопросы философии. – 2001. – № 11. – С. 87–95.
8. Скворцов Л. В. Информационная культура и цельное знание / Л. В. Скворцов. – М. : Изд-во МБА, 2011. – 440 с.

References

1. Skakaliuk O. O. Formuvannia i rozvytok informatsiino-osvitnoho seredovyshcha suchasnoho navchalnoho zakladu / O. O. Skakaliuk. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.confcontact.com/2014-alyansnauk/pe4_sakalyuk.htm.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: kil'kist korystuvachiv internet. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zv/az/az_u/az0119_u.htm.
3. Kantar TNS predstavila issledovanie internet-auditorii Ukrainy: [Elektronnij resurs]. – Rezhym dostupu: <https://itc.ua/news/kantar-tns-predstavila-issledovanie-internet-auditorii-ukrainyi-globalnoy-setyu-polzuetsya-uzhe-70-vzroslyih-ukraintsev-s-pomoshhyu-mobilnyih-ustroystv>.
4. Hurevych R. Internet i yoho sotsialni merezhi v sferi osvity: napriamy vykorystannia / R. Hurevych / Zb. nauk. pr. III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v suchasni osviti: dosvid, problemy, perspektyvy» – S. 52-56. – Rezhym dostupu: http://ubgd.lviv.ua/konferenc-/kon_ikt/plen_zasid/Gurevuch.pdf.
5. Moroz S. A. Nimetska model pidhotovky naukovopedagogichnykh kadriv: osoblyvosti rozbudovy ta perspektyvy vykorystannia dlia rozvytku trudovoho potentsialu vitchyznianskykh VNZ / S. A. Moroz, V. M. Moroz // Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy: filosofii, psykhologii, pedagogika, sotsiologii. – 2016. – #2. – S. 87–96.
6. Gradoselskaya G. V. Setevye vzaimosvyazi v professionalnom soobshestve sociologov: metodika kontentanaliticheskogo issledovaniya biografij / G. S. Batygin, G. V. Gradoselskaya // Sociologicheskij zhurnal. – 2001. – № 1. – S. 156-163.
7. Vojskuns'kij A. E. Metafory Interneta / A. E. Vojskuns'kij // Voprosy filosofii. – 2001. – № 11. – S. 87–95.
8. Skvorcov L. V. Informacionnaya kultura i celnoe znanie / L. V. Skvorcov. – M. : Izd-vo MBA, 2011. – 440 s.

УДК159.9.019.4 – 056.157+37.013.77

DOI 10.31652/2415-7872-2019-60-127-132

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ПРОЯВІВ У ПОВЕДІНЦІ ШКОЛЯРІВ

О. В. Фуштей

orcid.org/0000-0002-2330-6745

У статті розглянуто обґрунтування основ превентивної діяльності з девіантними підлітками в сучасному соціокультурному середовищі та перевірка їх ефективності. Проаналізовано форми роботи, які спонукаючи розвиток

певних особистісних якостей підлітків, забезпечують превентивний вплив, спрямований на формування навичок відповідальної поведінки, здійснення внутрішньої саморегуляції у ставленні до девіантної поведінки, уникання невинного ризику, протидії зовнішньому тиску, відмови від уживання психоактивних речовин, удосконалення комунікативних умінь і навичок, досягнення емоційної рівноваженості. Аналіз результатів експерименту засвідчив, що проведені різні форми роботи, спонукаючи розвиток певних особистісних якостей підлітків, забезпечували превентивний вплив, спрямований на формування навичок відповідальної поведінки, здійснення внутрішньої саморегуляції у ставленні до девіантної поведінки, уникання невинного ризику, протидії зовнішньому тиску, відмови від уживання психоактивних речовин, удосконалення комунікативних умінь і навичок, досягнення емоційної рівноваженості.

Ключові слова: превентивне виховання, превентивна діяльність, девіантна поведінка, попередження негативних проявів.

PECULIARITIES OF PREVENTIVE ACTIVITIES FOR PREVENTING NEGATIVE MANIFESTATIONS IN THE BEHAVIOR OF SCHOOLCHILDREN

O. Fushtey

The article deals with the substantiation of the bases of preventive activity with deviant adolescents in the modern socio-cultural environment and checking their effectiveness. Analyzed forms of work that encourage the development of certain personal qualities of adolescents, provide preventive influence aimed at developing responsible behavior skills, the implementation of internal self-regulation in relation to deviant behavior, avoiding unreasonable risk, countering external pressure, refusing to use psychoactive substances, improving communicative skills and skills, achievement of emotional equilibrium

The goal of increasing the effectiveness of preventive activities in relation to negative manifestations in the behavior of students is necessary. On the one hand, the precise purposeful work of the teaching staff, and on the other – the conscious attitude of the pupils for their behavior, the formation of a socially approved culture of behavior (speech culture, appearance, leisure, healthy lifestyle, purposefulness, responsibility, discipline). The falsity of the assertion that deviations in the behavior of adolescents have been proved and that only manifestation of the specific features of this age. In fact, if in time not to carry out the appropriate work to identify slight deviations in moral development, then in the future, they will not only disappear, but on the contrary often intensified and manifested in the form of aggressiveness, cruelty, dishonesty, predisposition to theft, vagrancy. Timely and versatile diagnostics makes it possible to determine the causes and optimal ways of preventing negative behaviors in behavior, minimizing the possibility of further deepening of the child's negative behavior.

Key words: preventive education, preventive activity, deviant behavior, prevention of negative manifestations.

Процеси трансформації українського суспільства зумовили зміни багатьох сфер його життя, що призвело до істотних ускладнень у молодіжному середовищі: школярі дорослішають під час руйнації ціннісних орієнтирів, моральних норм та вираженого економічного розшарування.

На цьому етапі державна політика стосовно неповнолітніх недостатньо забезпечена дієвими механізмами їхньої соціокультурної реалізації (соціальними, правовими, моральними). Відсутній диференційований підхід до роботи зі школярами “групи ризику”, девіантна поведінка яких несе серйозну суспільну небезпеку. За таких обставин, виховання морально здорового покоління є, як наголошується в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепції превентивного виховання дітей і молоді, провідним пріоритетом держави. При цьому акцент робиться на принципи превентивного виховання, коли держава, виховні інститути здійснюють профілактику негативних проявів поведінки дітей та учнівської молоді, допомагають їм виробити імунітет до негативних впливів соціального середовища.

Теоретичне підґрунтя дослідження проблеми девіантної поведінки становлять положення наукових теорій про сутність і природу людини (К. Абульханова-Славська, М. Савчин, Т. Титаренко); теоретичні положення соціально-педагогічної діяльності зі школярами висвітлено в дослідженнях Т. Алексєнко, Л. Артюшкіної, О. Безпалько, І. Бега, А. Капської, О. Личко, С. Омельченко, В. Оржеховської, Ю. Поліщука, С. Харченка та ін.

Соціологічний і соціально-педагогічний аспект проблеми девіантної поведінки дітей та підлітків знайшов відображення в роботах С. Белічевої, І. Зверєвої, А. Капської, А. Мудрика та інших учених. Особливу увагу звернено на цю проблему соціальними психологами (Л. Божович, Л. Буєва, І. Кон). Морально-правовий аспект профілактики девіантної поведінки розроблявся в наукових працях А. Долгова, А. Селецького, А. Холічева.

Учені США та Західної Європи досліджували причини й умови, що сприяють появі девіантної поведінки, а також діагностична база вивчення цієї поведінки і способів її подолання (А. Адлер, А. Бандура, Р. Бернс, Е. Дюркгейм, К. Леонгард, Ч. Ломброзо, А. Маслоу, Р. Мертон, Д. Міллер, О. Райх, К. Роджерс, В. Франкл, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні, Б. Штольц та ін.)

Аналіз наукової літератури дає підставу стверджувати, що цю проблему не вивчено належним чином, не досліджено місце превентивної діяльності щодо девіантної поведінки школярів в умовах сучасного соціокультурного середовища, хоча теоретична позиція таких дослідників, як С. Омельченко, В. Оржеховської, Ю. Поліщука, В. Пилипенка є інноваційною.

Мета статті: на основі теоретичного аналізу обґрунтувати основи превентивної діяльності з девіантними підлітками в сучасному соціокультурному середовищі та перевірити їхню ефективність.

Превентивне виховання – це комплексний вплив на особистість під час її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямований на фізіологічний, психічний, духовний, соціальний розвиток, вироблення імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику й корекцію асоціальних виявів у поведінці дітей і молоді, на їхній захист, а також допомогу [6].

Девіантна поведінка – це поведінка, що не відповідає правовим, моральним, етичним та іншим нормативним вимогам того конкретного суспільства, у якому живе й діє індивід. Результатом такої поведінки особистості, зазвичай, є нанесення моральної або (та) фізичної шкоди собі, оточуючим або (та) навколишньому середовищу [8, с.53].

Як будь-яка дія, девіантна поведінка має внутрішній механізм, мету, мотив, які зумовлені психо-біологічними особливостями особистості, її віковими особливостями, соціальним досвідом, загальним розвитком.

Узагалі, проблема та корекція девіантної поведінки неповнолітніх стоїть гостро в усьому світі; вона є найпріоритетнішою в рамках ЮНЕСКО. Але особливої уваги заслуговує в нашій країні, про що свідчить прийняття Концепції превентивного виховання дітей та молоді України [2].

У Концепції превентивне виховання дітей та молоді України розуміється як процес, спрямований на здійснення освітньо-профілактичних заходів та інших педагогічних моделей впливу на особистість дитини з метою попередження різних видів небезпечної поведінки на ранніх стадіях відхилення від освітньо-виховних і морально-правових норм, а також на формування ціннісного ставлення учнів до: суспільства та держави, людей, себе та праці [2].

У працях І. Кошової, Н. Максимової, І. Рудакової, С. Харченко [3; 5; 7; 9] виділено такі критерії девіантної поведінки: систематична повторюваність; соціально-деструктивна спрямованість; тривалість дії; порушення норм моралі, що прийняті на певному рівні соціального й культурного розвитку соціальної спільноти; активність і пасивність неприйняття типових норм; невідповідність нормам вікових особливостей і статевої приналежності неповнолітнього; вихід за межі індивідуальних варіацій; змінність реакції, що дає підстави стверджувати про необхідність і можливість проведення результативної профілактичної роботи.

Психологічна практика переконливо доводить, що превентивну діяльність у школі потрібно розпочинати якомога раніше. Проведений аналіз дав змогу зробити висновок, що в загальноосвітніх навчальних закладах недооцінюється можливість профілактики девіантної поведінки та формування відповідального ставлення підлітків до власного життя. У дослідженні ми акцентуємо увагу на тому, варто до вивчення дітей з моральними й поведінковими аномаліями слід підходити дуже обережно й ретельно. Учителі нерідко припускаються серйозної помилки, аналізуючи негативні прояви дитини, а не шукаючи позитивних якостей особистості, на які можна покластися у вихованні. На етапі діагностування проявів девіантної поведінки школярів ми використовували непряме (опосередковане) спостереження, до якого долучались учителі та батьки, яким було запропоновано відповісти на запитання за такою схемою: учень почувається (на уроці, вдома) вільно, розкуто, він задоволений; допомагає іншим, підтримує, заохочує; пасивно підкоряється, погоджується; дає поради, хоча прислуховується до думки інших; висловлює свою думку, аналізує; намагається зрозуміти, просить пояснити; діє формально, не допомагає іншим; ухиляється від спільної діяльності, проявляє дратівливість; захищає себе, принижуючи інших; агресивний, нетерплячий, скрізь намагається бути лідером, схильний до бійок.

Використання методу бесіди у процесі спілкування з учнем, його батьками та вчителями дозволило отримати детальну інформацію про особистість дитини, найближче оточення та ставлення до норм поведінки. Ефективність бесіди з підлітком забезпечувалась дотриманням таких правил: установлення доброзичливої атмосфери; тривалість бесіди не більше 15-20 хвилин; кожне запитання передбачало досягнення певної мети; лаконічність питань, що унеможливило шаблонні відповіді [1].

Діагностичні процедури, що були проведені із батьками стосовно необхідності здійснення спеціальних заходів з профілактики негативних проявів у поведінці учнів показали, що 32,7% батьків не замислювались над існуванням такої проблеми і не надають їй значення, 54,3% батьків знають про існування проблеми відхилень у поведінці, але вони не знають, яким чином з цим боротись, 88,1% батьків підтвердили необхідність здійснення профілактичної діяльності в навчально-виховному процесі й запропонували свою допомогу.

За допомогою методики “Незакінчені речення” ми отримали інформацію про взаємостосунки в родині, ставлення до навчальної діяльності, моральних норм, до однолітків, прагнення, інтереси та нереалізовані можливості дітей.

На початку експериментальної роботи ми виявили такі негативні прояви: негативне ставлення до навчання (21%); агресивність, сварки, бійки та лихослів'я в поведінці (24%); схильність до вживання психоактивних речовин (6%); насильницькі дії, мстивість (9%); крадіжки (8%); утечі з дому (8%).

Отримані результати дали змогу зробити висновки про те, що з метою підвищення ефективності превентивної діяльності щодо негативних проявів у поведінці школярів, необхідна, з одного боку, чітка цілеспрямована робота педагогічного колективу, а з іншого – свідоме ставлення самих учнів до власної поведінки, формування соціально схвалюваної культури поведінки (культури мовлення, зовнішньому вигляду, дозвілля, здорового способу життя, цілеспрямованості, відповідальності, дисциплінованості).

Наше дослідження і практика доводить помилковість твердження про те, що відхилення в поведінці підлітків – це лише прояв специфічних особливостей цього віку. Насправді ж, якщо вчасно не провести відповідну роботу з виявлення незначних відхилень у моральному розвитку, то в подальшому вони не тільки не зникнуть, а навпаки – нерідко підсилюються й проявляються у вигляді агресивності, жорстокості, нечесності, схильності до крадіжок, бродяжництва. Вчасна та різнобічна діагностика дає можливість визначити причини та оптимальні шляхи профілактики негативних проявів у поведінці, звести до мінімуму можливість подальшого поглиблення негативної поведінки дитини.

У контексті нашого дослідження превентивні дії щодо негативних проявів у поведінці підлітків передбачали використання ігрових форм і методів, які створювали гарний настрій, невимушену обстановку, посилювали цікавість та інтерес. Особливо продуктивними виявились спонтанні ігри [4]. Такі ігри ми пропонували дітям на перервах, у другій половині дня. Спочатку пропозиція викликала у школярів деяку напругу, оскільки передбачалось діяти без підказок і за власною ініціативою. Але, у міру продовження гри, дитина захоплювалася нею ж створеним сюжетом, виражала щиро свої емоції, вступала в контакт із педагогом. Дуже часто підлітки несвідомо копіювали поведінку батьків, що давало важливу інформацію для розуміння сімейних стосунків. Педагог помічав ознаки девіантної поведінки, це є своєрідною діагностикою, яка стає дуже важливою для подальшої профілактико-корекційної діяльності негативних проявів у поведінці.

У процесі спонтанної гри ми фіксували такі прояви девіантної поведінки: сварки з ненормативною лексикою (7%); агресивність, грубість, окрики (16%), ігрове вживання психоактивних речовин (12%), прояви насильства відносно слабких учнів (9%). Цікавим виявилось те, що коли вчитель запитував, чи вживали, або спробували учні коли-небудь вдома пиво, вино, шампанське, то більша половина з готовністю відповідали, що так. А цигарки виявились найпоширенішою психоактивною речовиною – 30% школярів “мають уяву” що це таке. Аналізуючи такі ігри, ми переконалися, що в багатьох сім'ях батьки вживають алкогольні напої у присутності дітей, сваряться, ображають, принижують один одного.

З часом підлітки долучались до участі у рольових іграх з великим інтересом. Учаснику пропонують програти певну життєву ситуацію залежно від ролі, котру одержує відповідно до сюжету. Використання рольової гри сприяє виробленню необхідних життєвих навичок, загалом навичок відповідальної поведінки. Успішно були використані такі ігри “Допоможи мамі”, “Друг у біді”, “Природа і ми”, “Сім'я”, “Як поводитися в ризиковій ситуації”, “День народження”, “Справжні друзі” та особливо зацікавлено підлітки сприймали інтерактивні ігри.

У дослідно-експериментальній роботі ми виявили, що рольова гра має велике значення в навчанні й розвитку підлітків. У процесі використання ігор було з'ясовано, що на основі спостереження за іншими під час гри, учні усвідомлюють не тільки свою поведінку, але й корегують поведінку своїх однолітків (ти робиш неправильно, так поводитись соромно, ти нас ображаєш та ін.); формуються навички культури поведінки, культури здоров'я, відповідальної поведінки, дисциплінованості, увічливості, колективізму, негативного ставлення до брехні, бійок, агресивної поведінки; у підлітків розвивається здатність розуміти, співпереживати й поважати навколишній людей. У рольовій грі учні можуть подивитись на різні речі очима іншого, глибше розуміти почуття інших; спроба опанувати нові форми поведінки та випробувати себе в іншій ролі. Гра робить безпечною ситуацію, в якій дитина може дослідити нові засоби дій. Наприклад, пасивний учень може постаратися виконати вправу без страху бути висміяним. Рольова гра дає змогу школярам випробувати свої можливості й допомагає кожному знайти особисту лінію поведінки; підлітки навчаються ефективно спілкуватися, моделювати ситуацію на основі розвитку образної уяви; у рольовій грі ефективно корегуються негативні прояви поведінки, особливо з проявами агресії.

Обов'язковим атрибутом рольової гри є прикінцеве обговорення з використанням елементів зворотного зв'язку, що сприяє формуванню навичок самоаналізу. Слід зазначити, що в іграх діють правила ігрової реальності – рівна відповідальність за прийняття рішень, обмін ролями, відсутність жорстокого регламентування. Розігруються сюжети казок, причому вони підбираються таким чином, щоб їхні

персонажі проявляли негативну поведінку, а дитина має реагувати на таку поведінку адекватно. При цьому, якщо учень робить це деструктивно, соціальний педагог підказує, як потрібно вчиняти, але не прямо, а через роль того персонажу, котрого зображує за ситуацією дитина.

У процесі дослідження ми проводили різноманітні етичні бесіди із застосуванням ігрової діяльності. Мета і зміст таких бесід – нейтралізувати й попередити недостойні вчинки підлітків, особливо прояви агресивності, викликати задоволення від наданої комусь допомоги. Заняття будувалися так, щоб учні без особливих зусиль, але послідовно й постійно оволодівали етичними знаннями й умінням застосувати їх у своєму житті і спілкуванні з оточуючими. Вікові особливості вимагають, щоб такі заняття проводились у захоплюючій формі, були емоційними, методично різноманітно побудовані, насичені прикладами і конкретними фактами. Вони не повинні перевищувати 30 хвилин. Найкраще їх проводити 2-3 рази на тиждень в режимі позакласного заняття. Скажімо, як один з варіантів цих бесід можна запропонувати етичні завдання “В театрі”, “Ми приймаємо гостей”, “Тато, мама і я дружна сім’я”, «Святкові дні у нашій сім’ї». За умовами гри діти бувають то в ролі вчителя, то учня, продавця, покупця, лікаря та ін. Ці заняття можуть проводитись у формі конкурсу, вікторини, змагання, інсценівки – вже залежить від вибору соціального педагога і бажання учнів з обов’язковим залученням батьків.

Етичні бесіди передбачали відповіді на запитання про правила поведінки та відповідальну поведінку. За нашими даними на необхідність їх дотримуватись вказали 24,2% учнів, при цьому зазначивши, що «всі люди у своєму житті керуються певними правилами», 35,7% дітей 5-8 класів вважали, що “діти повинні дотримуватись правил відповідальної поведінки, які від них вимагають дорослі”, 16,4% учнів із неблагополучних сімей підтвердили, що їх батьки взагалі не дотримуються ніяких правил, 7,3% школярів із заможних сімей вважають, що загальні правила для всіх їх не стосуються.

Дослідження засвідчили, що зміст етичних бесід має бути спрямований на формування у підлітків установок на те, що сварки і конфлікти не можна вирішувати з позиції сили. Сильніший той, хто проявляє витримку і розум, виконує свої обіцянки перед батьками, вчителями і друзями, допомагає в сім’ї й несе покарання за підступність і зло. Такі бесіди мають вчити дітей визнавати свої помилки, просити вибачення, вчати милосердю і прагненню допомогти іншим. Головне – навчити розуміти, що за погані вчинки треба відповідати. Як правило, така робота приносить досить вагомий результати. Діти набувають здатності оцінювати свої вчинки.

Досвід превентивної роботи засвідчує значні можливості попередження негативних проявів у поведінці серед учнів засобами гуманізації навчально-виховного процесу. Ефективною діяльністю є включення до структури уроків окремих завдань, вправ, які сприяють профілактиці негативних проявів у поведінці школярів та проведення нестандартних уроків, особливість яких полягає в такому структуруванні змісту і форми, що викликає інтерес учнів. Результати дослідження дали змогу дійти висновку, що учні отримують задоволення і виявляють бажання навчатись коли: вчитель на уроці практикує використання ігрових елементів, коли вони мають можливість працювати в групах, обговорюють зміст, цілі і результати своєї діяльності можуть висловити свою думку й бачать, що до неї прислухаються дорослі, можуть вільно спілкуватись з іншими.

Результати дослідно-експериментальної діяльності засвідчили, що в роботі з підлітками ефективними виявились використання занять на тему “Ти, твої права та обов’язки”, “Що ти знаєш про наркотики”, “Зроби свій вибір”, “За що ми несемо кримінальну відповідальність”, “Допоможи собі та своїм друзям”, проведення конкурсів з вивчення Декларації прав дитини. З великим інтересом школярі включались у виконання ситуаційних управ, пов’язаних із необхідністю зробити моральний вибір у неконтрольованих умовах життя та виконання проєктивних малюнків: “Дім”, “Дерево”, “Неіснуюча тварина”, “Моя сім’я”, “Мої друзі”. Аналіз результатів експерименту засвідчив, що такі форми роботи, спонукаючи розвиток певних особистісних якостей підлітків, забезпечували превентивний вплив, спрямований на формування навичок відповідальної поведінки, здійснення внутрішньої саморегуляції у ставленні до девіантної поведінки, уникання невинного ризику, протидії зовнішньому тиску, відмови від уживання психоактивних речовин, удосконалення комунікативних умінь і навичок, досягнення емоційної рівноваженості.

Висновки. Отже, виявлення основних чинників негативних проявів у поведінці підлітків допомагає визначити конкретні шляхи превентивної діяльності, яка має бути цілеспрямованою, системною, цілісною зі своєчасною діагностикою та прогнозуванням очікуваних результатів, з обов’язковим залученням батьків. Превентивна діяльність із девіантними підлітками буде успішною, якщо перспективно орієнтуватись на утвердження принципів здорової життєдіяльності.

Література

1. Двіжона О. В. Психологічні детермінанти асоціальної поведінки підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 19.00.07 “Педагогічна і вікова психологія” / Двіжона О. В. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.
2. Концепція превентивного виховання дітей і молоді // Учитель. – 2000. – № 1-3.

3. Кошова І. В. психологія девіантної поведінки : навч. посібник / І. В. Кошова, О. Д. Кресан. – Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2009. – 167 с.
4. Куниця Т. Ю. Виховання відповідальної поведінки в учнів 7-8-х класів загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Т. Ю. Куниця. – Київ, 2008. – 20 с.
5. Максимова Н. Ю. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. М. Піскун. – К.: Перун, 1996. – 464 с.
6. Оржеховська В. М. Використання ігрових технологій для профілактики і корекції девіантної поведінки школярів / В.М. Оржеховська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – К. ; Житомир, 2004. – Вип. 6, кн.2. – С. 202-206.
7. Рудакова І. А. Девиантное поведение / Рудакова И. А. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2005. – 156 с.
8. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої]. – К., 2008. – 336 с.
9. Харченко С. Я. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посіб. / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Л. П. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 552 с.

References

1. Dvizhona O. V. Psykholohichni determinanty asotsialnoi povedinky pidlitkiv : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 19.00.07 "Pedahohichna i vikova psykholohiia" / Dvizhona O. V. – Ivano-Frankivsk, 2004. – 20 s.
2. Kontsepsiia preventyvnoho vykhovannia ditei i molodi // Uchytel. – 2000. – # 1-3.
3. Koshova I. V. psykholohiia deviantnoi povedinky : navch. posibnyk / I. V. Koshova, O. D. Kresan. – Nizhyn : NDU imeni M. Hoholia, 2009. – 167 s.
4. Kuniysia T. Yu. Vykhovannia vidpovidalnoi povedinky v uchniv 7-8-kh klasiv zahalnoosvitnoi shkoly : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.07 / T. Yu. Kuniysia. – Kyiv, 2008. – 20 s.
5. Maksymova N. Yu. Osnovy dytiachoi patopsykholohii : navch. posibnyk / N. Yu. Maksymova, K. L. Miliutina, V. M. Piskun. – K.: Perun, 1996. – 464 s.
6. Orzhekhovska V. M. Vykorystannia ihrovykh tekhnolohii dlia profilaktyky i korektsii deviantnoi povedinky shkoliariv / V.M. Orzhekhovska // Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: zb. nauk. pr. – K. ; Zhytomyr, 2004. – Vyp. 6, kn.2. – S. 202-206.
7. Rudakova I. A. Deviantnoe povedenie / Rudakova I. A. – Rostov-na-Donu: «Feniks», 2005. – 156 s.
8. Sotsialna pedahohika : mala entsyklopediia / [za zah. red. prof. I. D. Zvierievoi]. – K., 2008. – 336 s.
9. Kharchenko S. Ya. Sotsialno-pedahohichni tekhnolohii: navch.-metod. posib. / S. Ya. Kharchenko, N. P. Krasnova, L. P. Kharchenko. – Luhansk : Alma-mater, 2005. – 552 s.